

10

Wij waken over jullie

Wie zijn de surveillanten die toezicht houden bij tentamens? 'We zien meer studenten die huilen of overgeven dan spiekers'

Verbroedering De gevreesde escalatie bleef uit bij de Varsity

Verhit debat 'Dit moedigt mensen aan om Gaza te bombarderen'

Fietswrakvisser Marco Honsbeek en Johan van Vliet takelen dagelijks fietsen uit de gracht. 'In Utrecht kunnen ze niet geloven hoeveel het er zijn: soms vier bootladingen per dag'

‘Laat VSP verklaring tekenen tegen discriminatie’

Studentenpartij DSP-SC wil dat medezeggenschapkandidaten zoals van de Vrijmoedige Studentenpartij (VSP) een verklaring tekenen waarin staat dat ze tegen discriminatie zijn. Het college van bestuur vindt dat niet nodig. ‘We kunnen ze toch niet op hun blauwe ogen geloven.’

DOOR VINCENT BONGERS

DSP-SC maakt zich zorgen over de opkomst van door hen als extreemrechts gekwalificeerde Vrijmoedige Studentenpartij (VSP) en vergelijkbare partijen. De VSP heeft zetels in de medezeggenschap aan de Vrije Universiteit en de Universiteit Utrecht en doet in mei voor het eerst mee aan de universitaire verkiezingen in Leiden.

Het Utrechtse universitaire nieuwsplatform *DUB* publiceerde in februari een artikel over de VSP waar wordt geopperd om kandidaten voor de medezeggenschap een intentieverklaring te laten tekenen waarin ze zich uitspreken tegen discriminatie. Michel Vermeer van DSP-SC wilde maandag tijdens de universiteitsraad weten of het college voorstander is van zo’n verklaring.

‘Een basisbeginsel van de universiteit is dat discriminatie niet toelaatbaar is’, antwoordde collegevoorzitter Annetje Ottow. ‘Dat staat ook in de Grondwet. Elke toevoeging is overbodig. We kunnen niet bij voorbaat partijen uitsluiten.’

‘We stellen ook niet voor om partijen uit te sluiten’, reageerde Vermeer. ‘Een van de wettelijke taken van de universiteitsraad is waken voor discriminatie. Dan is het toch niet zo’n gek idee om iedereen zo’n verklaring te laten ondertekenen?’

Ottow: ‘Dat is niet nodig, want het staat al in de wet. Iedereen moet zich daaraan houden. Mochten er hier zaken gebeuren die onacceptabel zijn, dan zullen we handelen.’ Vermeer: ‘We gaan pas handelen als er sprake is van discriminatie.’ ‘Je kunt niet bij voorbaat voorkomen dat iemand mogelijk discrimineert gaat handelen of spreken’, stelde Timo Kos, de nieuwe vice-collegevoorzitter.

Vermeer vindt dat partijen als de VSP de democratie ondermijnen. ‘Het loopt echt uit de hand met de extreemrechtse partijen op universiteiten. Studenten zijn bang om zich verkiesbaar te stellen. Je kunt dan niet meer spreken van een gezonde democratie. De VSP heeft banden met de Groot-Nederlandse Studentenvereniging die weer is gelieerd aan Voorpost, een organisatie die door de AIVD gekenmerkt wordt als extreemrechts. Het is één clubje. We kunnen ze toch niet op hun blauwe ogen geloven als ze zeggen dat ze zich zullen gedragen? Dat is naïef. We moeten proactief handelen.’

DSP-SC wil dat partijen zich expliciet verbinden aan de wet en aan de regels van de medezeggenschap. ‘Als er dan wat gebeurt dan hebben we iets om op terug te vallen. Je staat sterker als je kunt aantonen dat mensen zich niet aan de afspraken houden.’

Ottow: ‘Die afspraken zijn er al. Als iemand zich niet aan de wet en regels houdt, treffen we maatregelen.’ Joost Augusteijn van personeelspartij LAG vond dat er ruimte was om extremistische partijen te verbieden. ‘Extreemrechtse en extreemlinkse partijen kunnen worden uitgesloten van de landelijke verkiezingen. Er is een kader voor het uitsluiten van partijen. We hebben kiescommissies voor de medezeggenschap die de kandidatenlijst accordeert. Er is een zekere check. Die check kan zijn of een partij zich houdt aan de Grondwet.’

Ottow: ‘Dat is aan de kiescommissie. Maar van tevoren een verklaring tekenen is dan nog steeds niet nodig.’ Augusteijn: ‘Die vorm van selectie door de kiescommissie is er nu niet. Het college kan daar wel voorstander van zijn.’ Dan moet er wel een heel zware onderbouwing voor zijn, vond Kos. ‘Je kunt niet zomaar een partij weigeren, daar zitten allerlei juridische procedures aan vast. Ik zeg niet dat het nooit kan, maar het is heel ingewikkeld.’

Bij deze Varsity gaat vrede voor winst

Feestvierende Delftenaren na de winst van Laga

Pas op het laatste moment mochten supporters van Njord en Nereus hun teams aanmoedigen bij de belangrijkste roeiwedstrijd van het jaar. In plaats van de gevreesde escalatie was er vooral verbodering. ‘Het belangrijkste is nu de relatie herstellen.’

DOOR LEONIE BROEKHUIZEN
FOTO JELLE DE VREEZE

De Varsity, de belangrijkste wedstrijd voor studentenroeiend Nederland, verliep zondag goedmoedelijk. Dat was dit jaar geen vanzelfsprekendheid, want tot tweeënhalve week voor de wedstrijd waren leden van studentenroeiverenigingen Njord (Leiden) en Nereus (Amsterdam) niet welkom. De aanleiding was een uit de hand gelopen inval op de sociëteit van Njord door tientallen Nereus-leden eind oktober waarbij vernielingen werden aangericht en de sociëteit was besmeurd met stroop, meel en eieren. Een Njord-lid raakte daarbij gewond. Vorige maand besloot de tuchtcommissie van roeibond KNRB dat beide verenigingen geen publiek mochten meenemen naar de Varsity: door onderlinge spanningen zou de kans op escalatie te groot zijn. Op 18 maart trok de bond deze maatregel echter in, na wederzijdse inspanningen van de besturen van beide verenigingen. Zondag zijn duizenden studenten uit heel het land afgereisd naar het Amsterdam-Rijnkanaal bij Houten. De hoofdnummers zijn traditiegetrouw de ‘Dames’ en ‘Oude vieren’. Even na half vijf ziet de Joelende menigte de vrouwen van Laga (Delft) als eerste over de fi-

nish komen. De Delftenaren aan de kant kleiden zich massaal uit en springen in het water om naar hun winnende boot te zwemmen, want ook dat is traditie.

Een halfuur later is het de beurt aan de Oude vieren. De baan is bij dit nummer ruim drie kilometer lang. Als al na 500 meter duidelijk wordt dat zowel Njord als Nereus niet meer meedoen voor de winst, ontspant de sfeer aan de kant. Leden van beide verenigingen staan gebroederlijk naast elkaar en maken een praatje: ‘Zien jullie ze al verschijnen?’ En ligt Sköll of Triton nou voor? Uiteindelijk zijn het de mannen van Sköll die, voor het eerst in de geschiedenis van de Varsity, de zege meenemen naar Amsterdam.

In plaats van gevreesde vergeldingen zijn er onder leden vooral vredelievende geluiden te horen. ‘Vandaag is het herstellen van de relatie met Njord het belangrijkste’, vertelt Boudewijn Rösingh, derdejaars bij Nereus. ‘Het grootste deel van de leden keurt de acties van afgelopen oktober af. De jongens die toen verantwoordelijk waren, zijn geschorst van de vereniging.’ Hetzelfde sentiment heerst bij de Leidenaars. ‘Het is een dag waar je het hele jaar naar uitkijkt’, zegt Julia Coerts, vierdejaars Njord-

lid. ‘Dus het was wel echt een opluchting toen we hoorden dat we toch mochten komen.’ Ook de roeiers zelf, die de wedstrijd hoe dan ook mochten starten, zijn erg blij met de meegerisde aanhang. ‘Het is heel fijn dat mensen van je eigen vereniging, maar ook je ouders, erbij mogen zijn’, vertelt Diede, eerstejaars wedstrijdroeier bij Njord. Haar ploeggenoot Megan van Kakum valt haar bij: ‘Als je op het laatste stuk langs de supporters vaart, weet je dat je wordt aangemoedigd door je eigen vereniging.’

De besturen van Njord en Nereus, die er samen voor hebben gezorgd dat hun leden zondag toch welkom waren, hebben onderling afgesproken de pers niet te woord te staan zolang het proces bij de tuchtcommissie van de KNRB nog loopt. Sophia Boomsma, voorzitter van Njord, laat wel weten dat het bestuur heel positief terugkijkt op de Varsity. Positief is ook de sfeer in de trein terug van Houten. De deuren kunnen nauwelijks dicht: het staat propvol aangeschoten studenten met verbrande wangen van een hele dag in de zon. Een uitgelaten stel gebruikt de ijzeren paal in de Sprinter als paaldanspaal. Erbij zijn was vandaag een stuk belangrijker dan de winst.

Meer dan de helft van onze senaat bestaat uit kleine Trumpjes

We moeten eerlijk zijn. De universiteiten wankelen nu de Eerste Kamer heeft ingestemd met de wraakbezuinigingen van dit kabinet. We zien allemaal wat er in de wereld gebeurt, dus dit is onvergeeflijk. Nooit eerder hebben we als land zo’n behoefte aan onderwijs, vernieuwing, uitvindingen en onderzoek gehad. Dat nu zwaar beschadigen is een vorm van maatschappelijk verraad van de hoogste orde. Hoe ver sta je af van deze realiteit als je de Haagse fractiediscipline voorrang geeft? Ben je dan te incapabel, te laf, te kwaadaardig of misschien gewoon te oud om te zien en te doen wat nodig is? We hoeven ons niet af te vragen wanneer de ellende die Trump thuis aanricht ons bereikt, want we hebben een senaat waarvan meer dan de helft blijkt te bestaan uit kleine Trumpjes, fragiele ego’s die liever vernielen dan creëren en laffe formalisten die bij een eventuele vijandige invasie uit het buitenland eerder de staatsrechtelijkheid ervan zouden bediscussieren dan het land verdedigen.

We moeten eerlijk zijn. Dit kabinet en iedereen die het faciliteert vormen samen het bruinrechtse afbraakbeleid. Wij verkopen geen aflaten voor goede intenties, dus je bent wat je doet en dat geldt ook voor Henri Bontenbal en Mirjam Bikker. Heil. Heulen met antidemocratische krachten, hoeveel zetels ze ook hebben, compenseren met het van de bezuinigingen vrijwaren van het godsdienstonderwijs? Ik hoor een haan kraaien. Niet drie keer maar onophoudelijk. Maar de BBB weet er vast wel raad mee.

‘Heil Bontenbal en Bikker die heulen met anti-democraten en bruinrechts afbraakbeleid’

weld. En denk even na met wie je samenwerkt, want de uittocht van kennis naar onvrije landen gaat maar door omdat jullie labs nu eenmaal moeten doordraaien. Maar voor wie precies dan? Huawei?

We moeten eerlijk zijn. Wij allemaal. Over het feit dat de open samenleving wordt afgebroken, en over het feit dat Bruins inderdaad bruinrechts is of het slechts faciliteert maar *who gives a flyin’ fuck* als de uitkomst hetzelfde is?

En we moeten eerlijk zijn over wat waarheid is en vooral over wat het niet is. Deze wraakbezuiniging zijn namelijk ook het gevolg van het hoogopgeleiden *bashen* van de afgelopen jaren, waarin aan patente nensens dezelfde status werd toegekend als aan wetenschappelijke kennis. ‘Ik heb ook mijn research gedaan.’ Nee, je hebt gegogeld en niet eens bijzonder goed. We zijn te aardig geweest voor deze heiligverklaring van de eigen zwakhoofdige mening. We kijken te veel naar de andere kant, maar wij’ doen aan waarheidsvinding, want daar zijn universiteiten nu eenmaal voor. Niet dat dit makkelijk is, of eenduidig, het is soms zelfs onmogelijk genuanceerd of gewoon onmogelijk, maar als je niet gelooft dat waarheidsvinding (in alle mogelijke nuances) mogelijk is dan zie ik niet in hoe je wetenschapper kunt zijn.

Mensen zijn gelijk geschapen, meningen niet. De Übermensch is een fascistisch verzinsel, maar er zijn Untermeningen in overvloed. Zeker, omarm ze als je wilt, dit is (vooral) een vrij land, maar als je volhoudt dat de aarde plat is, is het moeilijk vliegen. En als je beweert dat de elite in hun grachtenpandenspelonken het bloed van misbruikte kinderen drinkt, verbaas je dan niet dat je wordt aangeklaagd als je man en paard denkt te moeten noemen. Het omhelzen van zotternij is je goed recht. Maar dat recht valdeiert je onwetenschappelijke of immorele gedaas niet.

We moeten eerlijk zijn want Eppo Bruins, empirisch bewezen minister tegen onderwijs, wetenschap en cultuur, is het niet. Zijn farizeeërpraatjes over hoe er hij de bezuinigingen vindt, ‘maar het kabinet heeft nu eenmaal voor koopkracht en defensie gekozen’ doen denken aan de spreekwoordelijke vader met de riem, die zijn bibberende en bange zoon, voorovergebogen en de broek op de knieën, voor zijn ongetwijfeld verdiende tuchtiging toezemt dat ‘dit mij meer pijn gaat doen dan jou’.

Nee, Eppo, dit gaat ons meer pijn doen dan jou, maar kom maar op. Want als ik eerlijk ben bereiden we ons al een jaar precies op dit moment voor.

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

Leidse studenten en medewerkers staken tegen de bezuinigingen, afgelopen maart

Nu bezuinigingen doorgaan, stappen universiteiten naar de rechter

De universiteiten van Tilburg en Nijmegen stappen naar de rechter nadat De Eerste Kamer dinsdag instemde met een half miljard euro aan bezuinigingen op hoger onderwijs en wetenschap. Leiden twijfelt nog. 'Wij lijden financieel verlies.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

Nu de senaat heeft ingestemd met de bezuinigingen gaat er een streep door het bestuursakkoord Hoger Onderwijs en wetenschap, dat in 2022 door toenmalig minister van Onderwijs Robbert Dijkgraaf (D66) met de universiteiten is gesloten. Daar spraken zij af dat de universiteiten 300 miljoen euro per jaar zouden krijgen voor starters- en stimuleringsbeurzen. Dat gaat nu niet meer door, terwijl de universiteiten de beurzen al wel aan onderzoekers hebben toegekend. Daarmee is 'het vertrouwen in de overheid geschaad', zegt Ruben Puylaert, woordvoerder van universiteitskoepel UNL. De universiteiten zijn vorig jaar allerlei verplichtingen aangegaan, bijvoorbeeld door die beurzen zo snel mogelijk toe te kennen. 'Als het dan een jaar later ineens weer anders wordt, dan denk je wel twee keer na voordat je nog eens zo'n akkoord sluit.' Door de bezuinigingen zal niet alleen wetenschappelijk onderzoek moeten stoppen, maar gaan ook opleidingen verdwijnen. Tilburg University stapt naar de rechter, zegt universiteitswoordvoerder Imre van der Meulen. 'Het gaat hier om structurele, langjarige afspraken om een impuls te geven aan onderwijs en onderzoek. De overheid wekte het vertrouwen dat wij die bekostiging ook zouden ontvangen, dus we hebben al heel veel beurzen toegekend. Die moeten we nu deels uit eigen middelen betalen. We lijden hierdoor financieel verlies, daarom gaan we een juridische procedure starten. Wij willen wel

een betrouwbare werkgever zijn.'

Ook de Universiteit Nijmegen gaat naar de rechter. De Universiteit Leiden beraadt zich nog op juridische stappen, laat universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke weten. 'We blijven volgen wat er allemaal gebeurt.'

Overigens kan de gang naar de rechter pas plaatsvinden nadat de universiteiten een zogenoemde beschikking van de minister hebben ontvangen waarin staat dat ze de gelden niet meer ontvangen. Die zal waarschijnlijk in juni worden verstuurd. Pas dan kunnen de universiteiten tegen die beschikking in bezwaar gaan.

Dat is ook meteen de reden dat de universiteiten individueel naar de rechter gaan en niet gezamenlijk via de universiteitskoepel. De UNL krijgt deze beschikking namelijk niet, zegt Puylaert. 'Daarom kunnen alleen de individuele universiteiten een procedure starten.'

UNL staat wel volledig achter de keus van Tilburg en Nijmegen om het besluit aan te vechten. 'De minister (NSC-minister Eppo Bruins, red.) verbreekt eenzijdig het bestuursakkoord, terwijl de universiteiten recht hebben op de beloofde 300 miljoen euro. De grote vraag is nu: wat zijn afspraken met de Rijksoverheid waard?' UNL ziet de rechtsgang 'met vertrouwen tegemoet', zegt Puylaert. 'Veel juristen zetten vraagtekens bij de rechtmatigheid en juridische houdbaarheid van het besluit en ook ambtenaren zeggen tegen hun eigen minister dat een deel van het akkoord mogelijk juridisch bindend is. Als het bij de rechter komt, kan de minister het besluit nog veranderen.' 'Het is koffiedik kijken', vindt Van der Meulen van de Universiteit Tilburg. 'Maar we hebben vertrouwen, hoogleraren en experts in het recht geven aan dat je dit echt wel kunt aanvechten.' UNL zegt 'niet uit te sluiten' dat andere universiteiten het voorbeeld van Tilburg en Nijmegen gaan volgen, maar heeft nog geen signalen ontvangen die daarop wijzen.

De angst regeert. Ook hier

De aanval op de wetenschap door Trump leidt ook in Leiden tot angst en verbijstering. De universiteit probeert data veilig te stellen, onderzoekers financieel te ondersteunen en studenten te adviseren. 'Dekt mijn verzekering ook detentie?'

DOOR VINCENT BONGERS

'Deze bijeenkomst streamen we niet', zegt Pieter Slaman, universiteitshistoricus en organisator van het symposium 'Een politieke aanval op de academische vrijheid in de vs'. Voor aanvang van de discussie met de zaal, vrijdagmiddag in het Kamerlingh Onnes Gebouw, vraagt hij journalisten opnameapparatuur uit te zetten.

'Iedereen moet in vrijheid kunnen spreken, anders worden we in een put van angst en wantrouwen getrokken.'

Die vrijheid is echter al grotendeels weggevalven, want de deelnemers van de bijeenkomst moeten op hun woorden letten. *Loose lips sink ships*: één negatieve opmerking over Trump op sociale media kan zomaar betekenen dat je de vs niet meer inkomt, of wordt gedeporteerd, vrezen ze. 'Quoten met naam mag alleen met toestemming', vervolgt Slaman. Mensen in de zaal mogen niet herkenbaar in beeld worden gebracht.

In de Lorentzsaal heerst een gevoel van verbijstering over Trumps agressieve onderdrukking van universiteiten. 'Amerika heeft zoveel betekend voor de wetenschap', zegt rector Hester Bijl als ze de bijeenkomst opent (zie kader). 'Samen met onze bondgenoot gingen we in vrijheid op zoek naar kennis.' In een zeer korte tijd is dat totaal veranderd. Bijl veroordeelt de deportaties, het schrappen van studies, ontslaan van onderzoekers en het financieel onder druk zetten van universiteiten. 'Onze Amerikaanse academische collega's blijven onze trouwe vrienden maar de federale overheid brengt zware schade toe aan het in vrijheid delen van kennis, ideeën en methodes.'

De zorgen in de zaal zijn groot. Er zijn allerlei praktische vragen waar snel antwoorden op moeten komen. Een medewerker van archeologie krijgt veel vragen van haar studenten over hun veldwerk in de vs. 'Ze weten niet wat ze moeten doen, en ik weet het ook niet. Het is essentieel dat er snel een heldere richtlijn komt.'

Iemand van Studenten- en Onderwijszaken reageert meteen. 'We organiseren een bijeenkomst om studenten te informeren.' Een onderzoeker in de zaal vraagt of haar reisverzekering ook een detentie van twee weken in een Amerikaanse cel dekt. 'Wat er gebeurt, heeft direct consequenties', zegt universiteitswoordvoerder Meindert Lamers, die onder meer DNA-onderzoek aan het Leids Universitair Medisch Centrum doet, na afloop. 'Ik ben medeorganisator van een congres in Nashville in mei. We hebben de helft minder deelnemers dan normaal. Mensen durven of willen niet.'

De onthulling van het Vrijheidsbeeld in 1886, geschilderd door Edward Moran. Foto: Museum of the City of New York

Rector Hester Bijl: 'Wij willen de klappen opvangen'

'Ongehooflijk wat er allemaal gebeurt in the land of the free', zegt rector Hester Bijl na afloop van het symposium. 'De impact van het beleid is groot en heel zorgelijk. Het gaat ook enorm snel. De eerste stap om dat op te vangen is de informatievoorziening aan onze gemeenschap opzetten, daar is heel duidelijk behoefte aan. We organiseren informatiesessies voor studenten die naar Amerika reizen. We gaan een werkgroep formeren die in de gaten houdt wat er gebeurt, kennis deelt en nadenkt over hoe we moeten reageren. 'Als het geld van Amerikaanse promovendi in Leiden wegvalt, vangen we dat op. Maar afgezien van een aantal bij het LUMC hebben we er nog niet veel gevonden.'

'We hebben het Scholars at Risk-fonds van het Leids Universiteits Fonds. Ik denk dat daar meer geld voor moet komen. De universiteit staat echter al zwaar onder druk door de bezuinigingen. Dat is verschrikkelijk onhandig, maar we willen wel iets doen. 'Studenten en medewerkers durven of willen ook niet meer naar de vs. Ik denk dat het een goed idee is om hybride congressen te organiseren om zo online de lijnen met collega's in de vs open te houden. 'We gaan snel data en artikelen scannen en opslaan die mogelijk door de regering offline worden gehaald. Er zijn al artikelen verdwenen. Die kunnen we dan in Leiden of elders publiceren. De universiteit moet een vrijhaven voor informatie zijn.'

'Studenten weten niet wat ze moeten doen, en ik weet het ook niet'

Lamers legt ook uit dat er enorm veel informatie wegvalt, met mogelijk grote gevolgen. 'Ik werk aan nieuw antibiotica en heel veel van dat onderzoek wordt gefinancierd door Amerika, onder andere via de World Health Organization (WHO)'. De vs financierde 15 procent van de WHO, zo'n 985 miljoen dollar per jaar. Dat budget heeft Trump geschrapt. 'Dat zorgt voor vertraging. Deze kortingen zijn wereldwijd een gevaar omdat de resistentie tegen antibiotica toeneemt.' Martine de Vries, hoogleraar normatieve aspecten van de geneeskunde, doet onder meer onderzoek naar genderdysforie bij adolescenten. Tijdens haar lezing laat ze haar artikelen zien op PubMed, de toonaangevende zoekmachine van de Amerikaanse National Library of Medicine. Ze staan er nog, maar voor hoe lang nog? Onderzoek naar gender staat immers op de zwarte lijst van Trump.

'Binnen het LUMC hebben we een groep die kijkt naar de consequenties van het Amerikaanse beleid op allerlei vlakken', vertelt De Vries achteraf. 'De mensen van de medische bibliotheek hebben al een back-up gemaakt van PubMed. Data behouden is zo belangrijk.' De Vries vindt dat alle grote wetenschappelijke tijdschriften pal moeten staan voor zorg voor bijvoorbeeld transgenders. 'Het is essentieel dat dit onderzoek behouden blijft. Als de Amerikanen het niet meer betalen, dan is het aan ons om dat te gaan doen. 'Het is heel raar dat we hierover na moeten denken. Ik ben zelf kinderarts in de transgenderzorg en heb collega's in Amerika die zeggen: "In de staat waar ik werk mag deze zorg nog, maar ik durf eigenlijk niet te vliegen, want ik ben bang dat ik in een andere staat waar dat niet zo is een noodlanding moet maken en dan word opgepakt."

De snelheid waarmee de Amerikaanse universiteiten capituleerden voor de financiële dreigementen van Trump, verontrust haar. 'Columbia is overstag gegaan vanwege het inhouden van 400 miljoen dollar staatssteun, terwijl die universiteit miljarden heeft. Menselijke waardigheid blijft geen absoluut beginsel te zijn, maar wordt afgewogen tegen economische belangen.'

Europa moet ferm achter deze fundamentele waarden blijven staan, vindt de hoogleraar. 'Ik hoop niet dat we langzaam onze beursaanvragen gaan aanpassen en net iets andere onderwerpen gaan kiezen. Ik ben teleurgesteld dat er weinig kennisinstellingen zijn die heel duidelijk zeggen dat ze achter deze waarden blijven staan. Er is veel terughoudendheid.' Dat geldt niet voor het Leidse college van bestuur, aldus De Vries. 'Ze zijn er alle drie. Ik vind de rector duidelijk. Maar oplossingen moeten vooral van de faculteiten komen. Alle decanen hadden hier óók moeten zijn.'

Leiden gaat scherper letten op contracten met Amerikaanse instellingen en bedrijven. 'We moeten heel alert zijn op de kleine lettertjes', zegt Anouschka Versleijen, directeur van LUMC dat verbandingen faciliteert tussen Leidse wetenschappers en marktpartijen. 'Samenwerking met Amerikaanse partijen is belangrijk, maar we kunnen er niet automatisch vanuit gaan dat die lettertjes oké zijn. De samenwerking moet voldoen aan de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit.' De repressie biedt ook kansen, aldus Lamers. 'We moeten wetenschappelijke vluchtelingen opvangen. Het is goed om in Europa financieel ruimte te creëren zodat ze hier hun werk voort kunnen zetten.'

Rector: ‘We moeten niet meewerken aan mensenrechtenschendingen’

De commissie die gaat adviseren over de Leidse banden met Israëlische instellingen en bedrijven kan van start. Het college van bestuur kon niet toezeggen het advies ook over te nemen. ‘In Tilburg zei het bestuur: “Bedankt, maar we doen er niets mee.”’

DOOR VINCENT BONGERS

De universiteitsraad heeft een positief advies gegeven over het door het college voorgestelde systeem om gevoelige samenwerkingsverbanden met landen, instellingen en bedrijven te onderzoeken. Er komt een commissie ‘gevoelige samenwerkingen’. Dit is een overkoepelende commissie die adviseert over ethische afwegingen in nieuwe of bestaande samenwerkingen. Onder de commissie vallen verschillende ‘thematische commissiekamers’, waaronder de kamer ‘ethische aspecten’ die gaat beoordelen of een samenwerking leidt tot ‘betrokkenheid bij onderdrukking van minderheden of bijdrage aan gewapende conflicten en conflictsituaties, of grove en systematische mensenrechtenschendingen’. Deze commissiekamer gaat als eerste het Israël-Palestina-dossier onderzoeken. Maandag wilde de raad van het college weten of het advies van de commissie wordt opgevolgd. ‘Ik ben er een beetje bang voor dat het gaat lopen als aan Tilburg University’, zei Michel Vermeer van studentenpartij DSP-SC: ‘Daar

lag een advies om de banden met Israël op te schorten en toen zei het college: “Bedankt, maar we doen er niets mee.” “We gaan niet keihard van te voren zeggen dat we het advies een-op-een overnemen”, zei rector Hester Bijl. ‘Er kan een verschil zitten tussen het advies en ons besluit. Het kan zijn dat er belangen zijn die de commissie niet goed heeft gewogen. Uiteindelijk is het college eindverantwoordelijk voor de hele organisatie.’ Het wordt wel een zwaarwegend advies, aldus Bijl. ‘Het college neemt na overleg met de decanen vervolgens een besluit.’

‘Is een van de criteria om een advies niet op te volgen de kans dat er een backlash, een sterke negatieve reactie, van bepaalde instanties komt?’ vroeg Vermeer. ‘Ik vind het moeilijk om daar nu op in te gaan’, antwoordde Bijl. ‘Bij dit soort gevoeligheden is er altijd wel backlash van een bepaalde kant. Het gaat erom dat we ervoor zorgen dat de universiteit niet meewerkt aan mensenrechtenschendingen.’ ‘Kan de samenwerking met de Amerikaanse overheid ook een dossier zijn voor de commissie?’ wilde Joost Augusteijn van personeelspartij LAG weten. Bijl vond dat nog niet aan de orde. ‘Ik kan me voorstellen dat we dat voorleggen, maar we moeten niet alles aan commissies overlaten.’ Het college had al eerder laten weten dat het Israël-Palestina-advies er mogelijk voor de zomer ligt. ‘Ik hoop echt dat dat lukt’, aldus Bijl. ‘Zorgvuldigheid is belangrijk, maar tempo ook.’

Raad wil stoppen met vroege tentamens en late colleges

De universiteitsraad wil af van tentamens om acht uur ‘s ochtends. Het college van bestuur wil dat niet verbieden, maar draagt wel oplossingen aan. ‘Vakken kunnen vaker kiezen voor kortere tentamens.’

DOOR VINCENT BONGERS

‘Er is een aantal tentamens geweest om acht uur ‘s ochtends’, zei Joost Augusteijn (LAG) maandag tijdens de vergadering van de universiteitsraad. Studenten die te ver weg van de tentamenlocatie wonen om deze op tijd met openbaar vervoer te bereiken, kregen van de universiteit te horen dat ze ‘maar een dag eerder in Leiden moesten overnachten’. De raad verzet zich tegen het vroege tijdstip. ‘Er is een huizen crisis, waardoor studenten vaker thuis blijven wonen. We willen het hen niet onmogelijk maken om hun tentamens te maken. Negen uur is haalbaar, maar acht uur is dat niet. We gaan geen hotelovernachtingen vergoeden, vermoed ik.’ De verklaring dat het vroege tijdstip het gevolg is van het gebrek aan tentamenzalen, vond Augusteijn twijfelachtig. ‘Er zijn niet ontzettend veel meer studenten gekomen de laatste twee jaar en ook niet meer opleidingen, dus ook niet meer tentamens.’ Rector Hester Bijl bestreed dat. ‘Het aantal studenten is universiteitsbreed wel dege-

lijk gestegen. Er is duidelijk een capaciteitsprobleem. Overigens kan het ook zijn dat we meer zijn gaan tentameneren. We proberen zo min mogelijk om acht uur te programmeren.’ Volgens nieuwe vice-collegevoorzitter Timo Kos wordt het probleem ook veroorzaakt door de duur van de toetsen. ‘Tentamens van drie uur zijn moeilijker om in te plannen op een dag.’ ‘Vakken kunnen mogelijk vaker kiezen voor tentamens van twee uur’, aldus Bijl. ‘Als het voor een paar studenten een knelpunt is, moeten de betreffende opleidingen een oplossing voor hen vinden’, zei collegevoorzitter Annetje Ottow. ‘In plaats van dat iedereen op een ander moment het tentamen moet maken.’ Femke Spaargaren van studentenpartij PMS wilde helemaal van het vroege tijdstip af. ‘Met de tentamens om acht uur verschuiven we het capaciteitsprobleem van de organisatie naar de studenten. Ik vind dat een raar signaal en niet wenselijk.’ Friso Croon Boucher van studentenpartij ONS zag ook graag een einde aan avondcolleges. ‘Mensen in mijn omgeving hebben tot tien uur ‘s avonds college. Het is dus mogelijk dat je tot tien uur in een collegezaal kunt zitten en de volgende ochtend om acht uur een tentamen moet maken. Dat lijkt me onredelijk. We moeten het hier een keer uitgebreider over hebben.’

Verhitte emoties over verhitte emoties

Een lezing van Orit Rozin, historicus aan de Universiteit van Tel Aviv, over de gevoelens van Israëlische burgers in de jaren vijftig en zestig leidde buiten tot protest en binnen tot debat. ‘Dit onderzoek moedigt mensen aan Gaza te bombarderen.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Een klein groepje studenten met keffiyehs en een megafoon heeft zich dinsdagmiddag, onder toezicht oog van vier agenten, verzameld op het plein voor het Huizingagebouw. Binnen geeft de Israëlische historicus Orit Rozin een lezing waar Students for Palestine pertinent op tegen is. ‘Mensen van een universiteit, waarvan bekend is dat die medeplichtig is aan de misdaden van Israël, horen niet op onze campus.’ Zo’n twintig demonstranten juichen en klappen. ‘Wat daar binnen gebeurt, is onacceptabel.’ In een kleine zaal op de tweede verdieping van het Huizinga luisteren ruim twintig aanwezigen naar Rozin, die is verbonden aan de Universiteit van Tel Aviv. Ze vertelt over haar boek *Emotions of conflict: Israel 1949-1967*. ‘Ik probeer te begrijpen hoe een staat haar burgers leert om te voelen - en waarom dat belangrijk is in tijden van conflict.’ Rozin vertelt hoe de emoties van Israëlische burgers in de vroege jaren van de staat zijn gevormd door de politieke elite. Het regime - waarin emoties als angst, solidariteit, plichtsgevoel en morele superioriteit werden gestimuleerd - was bedoeld om angst te temperen, een gezamenlijk doel te creëren en de nieuwe staat te verenigen. ‘De staat probeerde een veilige binnenwereld te bouwen, tegenover een vijandige buitenwereld. Politici wilden Israël’s niet alleen beschermen, maar ook hun geest wapenen.’ De Palestijnen hoorden nooit bij die zogenoemde veilige binnenwereld. Na de Arabisch-Israëlische oorlog van 1948 vluchtten meer dan 700.000 Palestijnen. Ze belandden in tentenkampen. ‘Sommigen keerden terug om hun gewassen te

Het Israëlische leger bij Beit Nattif (1948). Foto Nationale fotocollectie Israël

oogsten, hun velden te bewerken of zich te herenigen met familieleden. Anderen staken de grens over om te stelen. Sommigen waren van plan Israël’s te vermoorden. De meeste vluchtelingen die Israël binnenkwamen, waren niet gewelddadig, maar hun aanwezigheid joeg Joodse burgers in de grensgebieden angst aan. Die angst werd door politici gebruikt om een volk te creëren dat standvastigheid kon tonen. Buiten galmen nog steeds de protestkreten van Students for Palestine. Binnen zegt Rozin: ‘Het bestuderen van de geschiedenis van het Arabisch-Israëlische conflict aan de hand van emoties biedt nieuwe manieren om het verleden te begrijpen - en om aspecten van de huidige crisis te analyseren. De woede van mensen die protesteren tegen mijn aanwezigheid op deze campus, laat dit duidelijk zien.’ ‘Hoewel Israël’s deze angst om van de kaart geveegd te worden als een hypothetisch scenario hebben gecultiveerd, is die angst tegelijkertijd gebruikt om Palestina van de kaart te vegen’, reageert Judith Naef, universitair docent culture van het Midden-Oosten en panellid dat op Rozins betoog commentariëert. ‘En hoewel Israël bang is in de toekomst zijn soevereiniteit als Joodse staat te verliezen, heeft het in het heden consequent de soevereiniteit aan Palestina ontzegd. Ook ik neem emoties zeer serieus, maar ik vind het belangrijk om ook een correctie toe te voegen aan de manier waarop ze de perceptie van de realiteit kunnen vertekenen, iets wat volgens mij in uw boek op sommige punten heel goed lukt en op andere minder.’ Volgens Naef ‘is het absurd dat de Universiteit Leiden door-

gaat met *business as usual*.’ Het is te bizar voor woorden dat een universiteit - die een instituut van kritisch denken en menselijke waarden hoort te zijn - actief bijdraagt aan een leger dat oorlogsmisdaden blijft plegen. Daarom steun ik de Palestijnse oproep tot een academische boycot die institutionele uitwisseling verbiedt, maar individuele uitwisselingen met collega’s die verbonden zijn aan medeplichtige instellingen toestaat, zoals we vandaag in dit panel doen.’ Een student uit het publiek is benieuwd hoe Rozin kijkt naar het protest dat buiten, luid en duidelijk hoorbaar door de sirene van de megafoon, nog steeds aanhoudt. ‘Ik begrijp de academische interesse in het emotionele regime, maar ziet u ook dat uw werk - en de woordkeuze in uw werk zoals “immigranten” in plaats van “kolonisten” - kan bijdragen aan het systematisch schenden van mensenrechten?’ ‘Ik zeg niet dat ze gelijk of ongelijk hadden’, reageert Rozin. ‘Ik zeg wat ze dachten over de wereld, wat hun subjectieve realiteit was. Het is mijn academische vrijheid om het soort onderzoek te doen waar ik zin in heb.’ Een historicus in de zaal reageert: ‘Is er niet een beter moment om zo iets te schrijven? Je schrijft het boek niet alleen omdat het iets voor jou betekent, maar ook voor het heden waarin je je begeeft. Waarom is het belangrijk om nu te praten over de emotionele realiteit van Joden in de jaren ‘50 en ‘60?’ Rozin: ‘Het zal jullie misschien verbazen als ik zeg dat ik erg egoïstisch ben in mijn leven. Ik wil gewoon nadenken over iets wat me interesseert. Toen ik aan dit project begon, had ik 7 oktober en de nasleep ervan nooit verwacht.’

‘En wat is die nasleep?’ vraagt een student, die bij Students for Palestine hoort, in de zaal. Rozin: ‘Het bloedbad, de oorlog.’ ‘De genocide’, antwoordt de student, zichtbaar geïrriteerd. Rozin: ‘Je kunt elke term gebruiken die je wilt en je kunt het framen zoals je wilt. Er is nu een oorlog gaande en ik protesteer ertegen en rechtvaardig het niet.’ ‘Maar je werkt wel voor een universiteit met een eigen militaire basis’, vervolgt de student. Rozin: ‘Mensen lezen dingen zoals zij dat willen, vanuit hun eigen rechtvaardigheidsgevoel, emotionele gesteldheid en generatievoorkeuren. Voor mij is het boek af en doe ermee wat je wilt.’ Een andere student zegt het onderzoek wel waardevol te vinden. ‘Ik denk dat het enorm nuttig is om over het verleden te praten met de taal die mensen uit die tijd gebruikten. Ik denk dat dit helpt om te snappen wat er nu gebeurt en hoe die emoties politieke impact hebben. Als je hun denkbeeld niet benadert, zul je het nooit begrijpen.’ ‘Dat is het, dankjewel’, zegt Rozin lachend. Als Noa Schonmann, universitair docent Midden-Oosten studies, aankondigt dat de tijd voorbij is, springt een van de studenten van Students for Palestine op: ‘Wij gaan nu buiten een teach-in houden. Students for Palestine is het niet eens met deze gebeurtenis, omdat we denken dat dit onderzoek mensen aanmoedigt om zich bij het leger aan te sluiten en vervolgens Gaza te bombarderen. We leggen uit waarom de Universiteit van Tel Aviv medeplichtig is aan genocide en waarom we nu geen mensen van deze universiteit zouden moeten laten spreken. Iedereen is van harte welkom om te komen luisteren.’

Het doodzwijgen van de slavernij is voorbij

Zowel de stad als de Universiteit Leiden waren eeuwenlang verflochten met de slavenhandel en koloniale belangen, blijkt uit twee nieuwe studies. Die rol 'is lang genegeerd en niet goed te praten', aldus collegevoorzitter Annetje Ottow.

DOOR MARK REID

De onderzoeken naar de rol van de stad en de universiteit, uitgevoerd onder leiding van bijzonder hoogleraar geschiedenis Ariadne Schmidt en universitair hoofddocent Alicia Schrikker, werden vorige week op het stadhuis gepresenteerd.

Hun collega-historici gaven daarbij een samenvatting in vogelvlucht. Postdoc Ligia Giay stipte aan hoe de senaat van de universiteit al in 1601 zijn diensten aanbod aan handelscompagnieën, iets wat volgens Giay typerend is voor de latere interacties met de VOC en het Ministerie van Koloniën.

Zo werd de studie sinologie opgericht om koloniale belangen te dienen. 'Het Ministerie van Koloniën had een plek nodig om tolken te onderwijzen die konden communiceren met mensen van Chinese afkomst die in Indië leefden. Ook de studie Indologie was er nadrukkelijk op gericht om mensen op te leiden om later ambtenaar in de koloniën te worden.'

Giay besteedde in haar onderzoek ook aandacht aan de menselijke resten in de anatomische collecties van de universiteit, die de universiteit heeft verworven uit schenkingen. De Leidse hoogleraar Jan van der Hoeven gebruikte deze collecties in de negentiende eeuw om rassen theorieën mee te staven.

De historici Emma Sow en Sjoerd Ramackers lieten zien dat ook de stad Leiden een rol van betekenis speelde in het koloniale verleden. Het stadsbestuur was direct betrokken bij de oprichting van de West-Indische Compagnie, en had met een investering van 200.000 gulden een aanzienlijk grotere rol dan een stad als Haarlem.

Opvallend was dat de relatie met de koloniën niet alleen beperkt was tot de stedelijke elite. Zo waren zo'n beetje alle lagen van de bevolking bekend met koloniale producten zoals specerijen en thee, en konden de allerarmsten van Leiden bijverdienden door uniformen voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger te maken.

Uit de onderzoeken blijkt dat personen van kleur al eeuwen naar Leiden kwamen, bijvoorbeeld om te studeren. Een van hen was de in Ghana geboren Jacobus Capitein, die theologie studeerde en tijdens zijn oratie de slavernij verdedigde. Volgens Giay dienden deze studenten vaak als 'visitekaartje van de handelscompagnieën om te bewijzen dat die goede werken verrichten'.

Namens stad en universiteit waren burgemeester Peter Heijkoop en voorzitter van het college van bestuur van de universiteit Annetje Ottow aanwezig om het rapport in ontvangst te nemen.

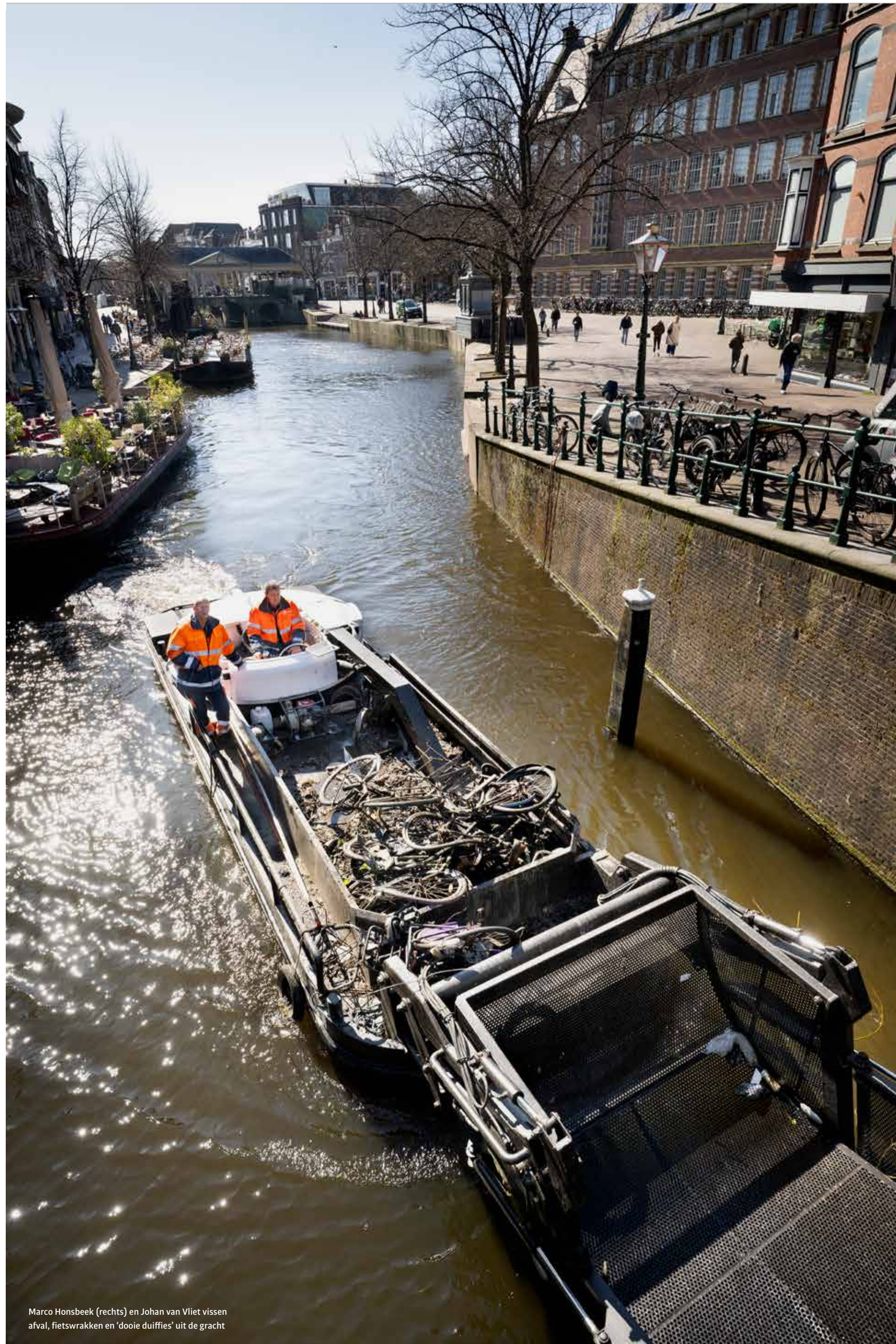
'Wij willen in Leiden een inclusieve samenleving zijn', zei burgemeester Heijkoop. 'En om dat te bereiken moeten we met elkaar in gesprek gaan over de verschillende kanten van onze geschiedenis. Dit rapport vormt een betekenisvolle stap naar meer besef en bezinning.'

Collegevoorzitter Annetje Ottow beaamde de noodzaak van het rapport: 'Het is een onderwerp dat op vele plekken in Nederland onderzocht is en besproken, maar in Leiden lang is genegeerd. Of misschien zelfs doodgezwegen.'

'Wij vieren dit jaar het 450-jarig bestaan van de universiteit, maar ik denk dat wij alleen maar de geschiedenis kunnen vieren als we ook die andere realiteit van dat 450-jarig bestaan onder ogen zien. Zaken die niet goed zijn te praten. Ook dat hoort bij onze 450 jaar geschiedenis.' Zowel de burgemeester als de voorzitter zegden toe nog met een uitgebreidere inhoudelijke reactie op het rapport te komen op een later moment. 'Dit verhaal krijgt een vervolg', aldus Ottow. Het Leids Universitair Medisch Centrum heeft al aangekondigd een onderzoek te starten naar de anatomische collectie.

Pinangbomen bij landgoed, Jan Brandes. Collectie Rijksmuseum

Marco Honsbeek (rechts) en Johan van Vliet vissen afval, fietswrakken en 'dooie duiffies' uit de gracht

Wrakvissen op de gracht

Afvalvissers Marco Honsbeek en Johan van Vliet takelen iedere dag fietsen uit de Leidse grachten. 'In Utrecht kunnen ze niet geloven hoeveel dat er zijn: soms wel vier bootladingen per dag.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO TACO VAN DER EB

'Het valt mee vandaag', zegt schipper Marco Honsbeek. Hij heeft zojuist de vierde fiets uit het water getakeld. Met een grote mechanische grijparm verkreukelt hij het frame nog een keer extra zodat het minder ruimte inneemt aan boord. 'Marco, hier ook!', roept collega Johan van Vliet vanaf de kant. De grijparm gaat onder water en komt weer omhoog met een stuk hout tussen de tentakels. Geen fiets. 'Hier', zegt Van Vliet. Met een lange haak tast hij over de bodem van de Oude Vest, op zoek naar gezonken fietsen en andere schatten. Hij raakt iets onder water, het galmende gebonk van ijzer op ijzer weerklinkt. De grijparm duikt onder water en trekt een aggregaat naar boven. 'Van een 3 oktober-marktkraam', denkt Honsbeek. Er loopt nog benzine uit het apparaat, de geur verspreidt zich onmiddellijk. Als Van Vliet voor de derde keer seint, komt er wel weer een fiets omhoog, compleet met fietstassen en een kinderzitje.

Honsbeek en Van Vliet werken al drieëndertig jaar samen bij de gemeente, de laatste jaren als vegers en medewerkers algemene dienst. Daar hoort ook grachten dreggen bij, en in Leiden betekent dat: heel veel fietsen uit het water vissen. Bij de aanmeerplaats van de boot aan de Utrechtse Veer staat een ov-fiets naast een grote container. 'Die was vorige week nog gevuld met fietswrakken', zegt Van Vliet. 'Er wordt veel in het water gegooid hoor, zeker in de weekenden. Vorige week haalden we deze ov-fiets eruit. Er zit een tracker in, dat geven we door aan de NS en die komt hem dan ophalen. Als je als student zo'n ding hebt gehoord ben je wel aan de beurt, want de huur gaat gewoon door. Dat is ook zo bij Swapfietsen. Verlies wordt als diefstal opgegeven. Wij halen de fietsen uit het water en bellen Swapfiets om ze op te halen.'

De lucht is strakblauw, maar er staat een fris windje. 'Ik moet mijn oren nog even insmeren', merkt Honsbeek op voordat hij aan boord stapt. In het voorjaar en de zomermaanden vaart de *Visflat* - de boot is een *flat* en voorop zit een beweegbaar ijzeren schepnet - iedere dag door de stad om te vissen naar afval.

Het is 'helemaal geen straf' om met dit weer op het water te zijn, vinden ze allebei. In de winter is dat wel anders. Van Vliet: 'Dan dragen we van die pakken die ze ook op olieplaten dragen. Na een half uur sta je alsnog te rillen.' En juist in de winter viel Honsbeek een keer in het water. 'Ik gleed uit toen ik op de kade wilde stappen', lacht hij. 'Ik

kon nog wel staan, maar het pak was zo zwaar dat ik er niet alleen uit kon komen. Dat is wel de enige keer in 33 jaar dat ik in het water ben gemierd.'

Terwijl hij door de grachten manoeuvreert, staat Van Vliet aan de zijkant van het schip met een visnet in zijn hand. Hij plukt een bierflesje en een doos van piepschuim uit het water. Een dichtgeknoopt condoom dat ter hoogte van de Nieuwe Rijn langs de boot drijft, ontsnapt aan de greep van het visnet. Van Vliet vist wel een 'dood duiffie' uit de gracht. 'We halen wekelijks zo'n zestig tot tachtig fietsen uit het water', vertelt hij. 'In Utrecht konden ze niet geloven dat het er zoveel zijn, terwijl dat ook een studentenstad is.'

Verder zijn het veel terrasstoelen, na een storm veel afval- en bloembakken. Honsbeek: 'We halen ook bankstellen uit het water, soms een scooter en een keer zelfs een motorfiets.' Het valt op dat de hoeveelheid fietsen in de Oude Vest en aan het Rapenburg het hoogst is. 'Bij de studenthuizen. Maar het centrum is ook gewoon uitgaansgebied, dus je kan echt niet de studenten overal de schuld van geven.'

'Het heb ook wel wat, vind ik', zegt de geboren en getogen Leenaar over de studenten. 'We weten niet beter en zijn het gewend. We ondervinden er niet echt last van, met feesten maken ze een bende, maar ja, dat heb je overal. Het is ook wel gezellig.' De stad is sowieso een stuk meer tot leven gekomen in de 33 jaar dat ze het werk doen, vertelt Van Vliet. Er zijn meer terrassen, meer uitgaansleven. Maar dus ook meer afval.

Voordat de mannen op de boot stappen, hebben ze in de vroege ochtend al de straten van de stad geveegd. Van Vliet: 'We beginnen om 7 uur als het nog stil is op straat. Na de nachtelijke feesten bij Minerva is dat wel een dingetje hoor, meer dan bij andere studentenlocaties. Als je ziet hoe die steeg daarnaast er af en toe uitziet. Helemaal als een feest tot half acht 's ochtends doorgaat. Dan heb je net geveegd en hoor je achter je de bierflesjes alweer vallen.' Terwijl Honsbeek weer fietsen uit het water takelt en Van Vliet vanaf de kant op de bodem voelt, roept een man vanaf de brug bij de Oude Singel. 'Wat ligt er veel in, hè?' Even later knoopt een vrouw een gesprekje aan met Van Vliet. Twee toeristen met een kaart van Leiden in de hand kijken toe. Hij stuurt de boot behendig achter twee kanoërs in feloranje jassen langs, die rustig van het uitzicht liggen te genieten.

Hoewel de boot iedere dag door de grachten vaart, hebben ze nog steeds veel bekijks, vertelt Honsbeek. 'Mensen willen weten hoeveel fietsen we eruit plukken en wat het gekste is wat we opgevisst hebben.' Van Vliet: 'We hebben een keer een kluis naar boven gehaald.' Die zat nog dicht, maar ze konden hem makkelijk open wrikken. 'Toen we hem openmaakten, kwam er allemaal kleingeld uitrollen.' Twee keer troffen ze een lichaam aan, zegt Honsbeek. 'Een dakloze, bij de Nieuwe Energie, was dronken in het water gevallen. En een keer een toerist uit Engeland. Hij was al een paar dagen vermist. Toen ik hem zag, dacht ik eerst dat er een kussen lag. Maar toen herkende ik opeens een jas. Daar schrik je wel van. Er werd wel hulp geboden om erover te praten, slachtofferhulp is toen ook voor ons ingeschakeld. Maar uiteindelijk moet je er zelf mee omgaan.'

Aan het begin van de Oude Singel blijkt het toch raak: Honsbeek haalt de ene na de andere fiets, waaronder twee Swapfietsen, naar boven. Sommige al flink geoxideerd, andere duidelijk verser. Het zijn er toch een stuk meer dan verwacht.

In de zomer is het dan ook echt wel nodig om iedere dag een ronde te maken. Van Vliet: 'In het hoogseizoen gaan die sloepen varen, dan heb je meer vervuiling. Bij de Apothekersdijk zitten mensen op bankjes, als het gaat waaien waait er meer vuil in het water. Op zaterdag zorgt de markt voor veel afval.'

Honsbeek: 'We moeten dan 's ochtends op tijd vertrekken, want in de middag kom je er niet meer doorheen. De meeste mensen kennen de vaarregels ook helemaal niet.' Maar op de bodem is het dan net zo'n gekkenhuis, zegt hij. 'Eén keer hebben we op één dag vier bootladingen vol met fietsen uit de gracht gehaald.'

'We hebben ooit een kluis naar boven gehaald, maar ook twee keer een lichaam'

‘Wat meer voorkomt dan spiekers zijn studenten die huilen of overgeven door de spanning’

‘Dino’s’ tussen de Gen Z’ers

Ze doen ‘waardevol werk’, zeggen de surveillanten die toezicht houden bij tentamens. Hoe vaak betrappen ze spiekende studenten? En hoe blijven ze wakker? ‘Als je werkt, kijk je uit naar je pensioen, maar dat is helemaal niet zo leuk. Jonge mensen ontmoeten is veel leuker.’

DOOR MARIEKE NOLTEN
FOTO'S MARC DE HAAN

Met bibberhandjes en knikkende knieën lopen de studenten de grote hal van het Universitair Sportcentrum binnen. Slechts terloops merken ze de tentamensurveillanten op, grotendeels AOW-gerechtigden, die hen welkom heten. Hun hoofd zit al bij het tentamen dat ze zo moeten afleggen. ‘Als iemand goeiemorgen zegt, roepen we wel hoera’, zegt Anneke Poels (71) over de zwijgende studenten. ‘Maar het is ook logisch. Ze zijn helemaal gefocust op het tentamen. En af en toe heb je ook leuk contact met ze.’ ‘Ik heb altijd in een verpleeghuis gewerkt, dat waren alleen ouderen’, legt Olga den Outer (‘liever geen leeftijd’) uit. ‘Ik vind het leuk om nu jonge studenten te zien. Ze willen studeren of gewoon hun dromen volgen.’ Al twaalf jaar houdt ze toezicht, tijdens drukke tentamenperiodes zo’n twee tot drie keer per week. ‘Ze zijn gemiddeld allemaal erg vriendelijk en meegaand’, voegt ook surveillant en coördinator Henk van Tent (71) toe. De drie werknemers zijn een opvallende verschijning tussen alle jonge studenten. Hoe zijn ze hier terechtgekomen? En wat vinden ze zo leuk aan surveilleren, dat ze hebben besloten om na hun werkende leven alsnog voor deze bijbaan te kiezen?

Voor een centje

‘Ik miste de universiteit’, antwoordt Poels. Voor haar pensioen werkte ze bij het Gorlaeus en hielp ze bij congressen en projecten. ‘Als je werkt, kijk je uit naar de tijd dat je met pensioen gaat. Maar dat

is helemaal niet zo leuk. Het is veel leuker om bezig te zijn en mensen te ontmoeten.’ Zo’n sociaal beroep is voor Den Outer niet ongebruikelijk, hiervoor deed ze ook al jaren vrijwilligerswerk. ‘Ik hielp bijvoorbeeld bij een jeugdsociëteit in een buurt die niet zo bijzonder was. Om ze van straat te houden kwam ik de kinderen vermaken. Met een collega ben ik jarenlang in een busje naar Roemenië gegaan om kleding en muziekinstrumenten te brengen. Toen ik met pensioen ging, dacht ik: nu heb ik genoeg vrijwilligerswerk gedaan en wil ik daar wel een centje voor hebben.’ ‘Het organiseren van de tentamens is niet zo ingewikkeld’, zegt Poels. Van Tent: ‘Surveilleren, een computer neerzetten, papieren ophalen, papieren neerleggen. Dat zijn dingen die je wel kan.’ Daarnaast begeleiden ze ook studenten die vanwege computerproblemen naar de helpdesk moeten, of naar de wc gaan. Van Tent: ‘Maar we mogen niet mee in het toilet.’ Fouilleren of vragen beantwoorden over de tentamens is eveneens uit den boze. ‘Ook als we het antwoord wel weten.’ Poels: ‘Het is waardevol werk. En ook met de surveillanten onderling is het gezellig. De meesten zijn veel te vroeg aanwezig, dus we gaan dan allemaal samen koffiedrinken.’ Ook deze ochtend zit een aantal senioren rustig koffie te leuten in het door Gen Z’ers overspoelde usc-café, terwijl een groep collega’s in de grote sporthal uitkijkt op een verstrekkende zee van tentamenbladen, laptops en zwevende studenten. Wanneer ben je geschikt om te surveilleren? ‘Je bent

actief met lopen, kijkt of het allemaal goed gaat en voorkomt dat ze spieken’, somt Den Outer op. ‘Ik zeg vaak “fijne dag” of “het was wel moeilijk voor je”’. Dat vind ik leuk, om even in contact te komen met een student.’ Vriendelijk zijn is belangrijk, vindt ook Van Tent. ‘De klant, in dit geval de student, staat voorop.’

Saai

Je moet ook goed tegen saaiheid kunnen, vertelt Poels. ‘Een drie uur durend tentamen is best lang om uit te zitten. Je moet de geest even op nul kunnen zetten.’ Zelf loopt ze rond in de tentamenzaal om de sufheid tegen te gaan. Langs de bakstenen muren van de tribunes staan grote koffie- en thee-kannen om het energieniveau op peil te houden. Af en toe wisselen de tentamatoezichthouders onderling fluisterend woorden uit. ‘Dat moet wel heel zachtjes en twee tellen, anders mag het niet. Je mag ook niet op je telefoon gaan zitten, want je moet natuurlijk opletten. Verder doe je niks, dus je gaat maar zitten nadenken. Of je gaat de tentamens lezen, of de surveillanteninstructies, of even wat opruimen. Een presentielijst kun je invullen, maar sommige faculteiten doen dat niet meer. Het is dan alleen nog het plaatje van de lu-card vergelijken met een student die tentamen zit te doen. De rest van de tijd moet je echt door zien te komen.’ Vervelende studenten zien de drie surveillanten weinig, net als spiekers. ‘Jaren geleden heb ik wel eens gezien dat iemand zijn mobiel in zijn laars stopte toen het tentamen nog niet begonnen was’, herinnert Den Outer zich. ‘Ik vroeg: “Wat ben je aan

het doen?” Uiteindelijk haalde ze toch de telefoon weg, ik heb er niks over gezegd.’ Van Tent: ‘Als iemand echt wil spieken denk ik zeker dat dat kan. Alleen daar kom je je hele studie niet mee door. Uiteindelijk val je toch buiten de boot.’ Soms ontstaat er opeens opschudding in de tentamenzaal, dan valt bijvoorbeeld de wifi uit. Van Tent: ‘Wat meer voorkomt dan spiekers zijn studenten die gaan huilen of overgeven door de spanning. Dat proberen we dan een beetje goed te brenen. Meestal brengen we ze naar een tafeltje in het usc-café of lopen we even met ze naar buiten voor wat frisse lucht. Toevallig was er vorige week iemand die moest overgeven. Ze hebben toen de trui gewassen, in het sportcentrum staan beneden wasmachines. Die student is uiteindelijk toch doorgegaan.’

Hippietijd

In hun eigen studententijd ging het er wel anders aan toe. Van Tent, die scheikunde in Utrecht studeerde: ‘Als wij een minuut te laat waren, werden we naar huis gestuurd. Hier mag je drie kwartier te laat komen. En wij mochten bijvoorbeeld ook niet tussendoor naar het toilet. Het was gewoon: je begint een tentamen, je blijft zitten tot het afgelopen is en je mag pas weg als je het inlevert.’ Poels, die Engels studeerde in Leiden, had amper tentamens. ‘Het was een beetje de hippietijd en wij schreven essays. Dat was heerlijk en kon ik gewoon thuis doen. Ik heb maar een paar tentamens gemaakt, die zijn jammerlijk mislukt.’ In de ogen van studenten blijven we gewoon oude

mensen, meent Poels. Ze refereert aan een *Mare*-column uit januari waarin Mathijs de Jong schrijft dat hij zijn lu-card was vergeten en te maken kreeg met een ‘op-sterven-na-dood surveillante die allang palliatieve zorg had moeten krijgen’. Poels: ‘Dat was niet mals.’ Ze heeft er wel begrip voor. ‘Ik voel me veel jonger dan ik eruitzie, namelijk veertig. Maar een student heeft niets met een surveillant, die ziet jou als een oud iemand die daar op een stoeltje zit om hem in de gaten te houden. Het is moeilijk voor te stellen hoe iemand is als hij zeventig is. Wij spelen geen rol in hun leven. Dat aanvaard ik volledig. De student is het belangrijkste. Als zij een goed tentamen maken, zijn wij tevreden.’ Als het aan hen ligt, blijven de surveillanten gewoon doorwerken. Alleen is voor Poels en Van Tent het einde van hun contract bijna in zicht. ‘Jammer’, vindt Van Tent. ‘Mijn vrouw en ik hebben de afspraak dat we in ieder geval niet meer doorwerken na ons 75’. Dat is de absolute deadline.’ ‘Als je gepensioneerd bent is het heel moeilijk iets te vinden’, zegt Poels. ‘Dat is dom, we zijn heel goedkoop natuurlijk, want je hebt geen afdracht meer voor pensioenen. Je belangstelling moet je juist levendig houden, dat is heel belangrijk als je ouder wordt. Maar ja, blijkbaar moet je achter de geraniums zitten met een boek.’ Vrijwilligerswerk bij de Hortus of musea lijkt haar wel wat. Toch stelt ook zij 75 jaar als maximum leeftijd: ‘Daarna zien studenten je echt als dino natuurlijk. En je krijgt allemaal mankementjes. Je moet wel overleefd blijven.’

Eierstokken in een lab

Julieta Del Valle onderzocht een mogelijke oplossing voor onvruchtbaarheid: het creëren van kunstmatige eierstokken.

DOOR ELSE VAN DER STEEG

Wereldwijd zijn 186 miljoen mensen onvruchtbaar. Daarvan is meer dan de helft vrouw, schrijft Julieta Del Valle in haar proefschrift. Ze wilde onderzoeken of het mogelijk is het hele ovulatieproces, dat normaal plaatsvindt in de eierstokken, te verplaatsen naar het laboratorium.

De volledige groei van een eicel, en daarmee de ovulatiecyclus, begint in de puberteit. Vrouwen hebben al hun eicellen al in hun lichaam, in tegenstelling tot mannen die telkens nieuw sperma aanmaken. De gehele voorraad aan eicellen is opgeslagen in zogeheten primordiale follikels. Tijdens de puberteit worden deze voor het eerst geactiveerd, waardoor de ovulatie op gang komt. Iedere maand stoot een eierstok een eitje uit: de eisprong. Als de voorraad aan follikels op is, begint de overgang en daarna de menopauze.

Tijdens iedere ovulatiecyclus ontwikkelen de eicellen in sommige follikels zich, legt Del Valle uit. 'Het is iedere maand een onderlinge strijd: alleen het sterkste follikel bereikt de eisprong. De zwakkere follikels sterven af. Het is eigenlijk een totaal inefficiënt proces.'

'De ontwikkeling van een follikel bestaat uit drie verschillende fasen', legt ze uit. 'Eerst worden sommige primordiale follikels geactiveerd en groeien ze iets. Daarna beginnen ze met de aanmaak van hormonen. De follikels die al verder zijn gerijpt worden de antrale follikels genoemd. Daarvan bereikt vervolgens alleen de dominante eicel de eisprong.'

Een bekende vruchtbaarheidsbehandeling is ivf, in-vitrofertilisatie. Hierbij wordt eerst de groei van een eicel gestimuleerd door hormonen die via injecties worden toegediend. Daarna wordt het eitje verwijderd, in een lab (in vitro) bevrucht en teruggeplaatst in de baarmoeder.

'Het probleem is: om deze techniek toe te passen, heb je eierstokken nodig die in staat zijn een eicel te ontwikkelen. Dat is bijvoorbeeld niet het geval bij een kankerpatiënt die chemo- of radiotherapie heeft gehad. Deze behandelingen doden niet alleen kankercellen, maar ook ei- en spermacellen. Daarna kan een eierstok geen eicellen meer ontwikkelen.'

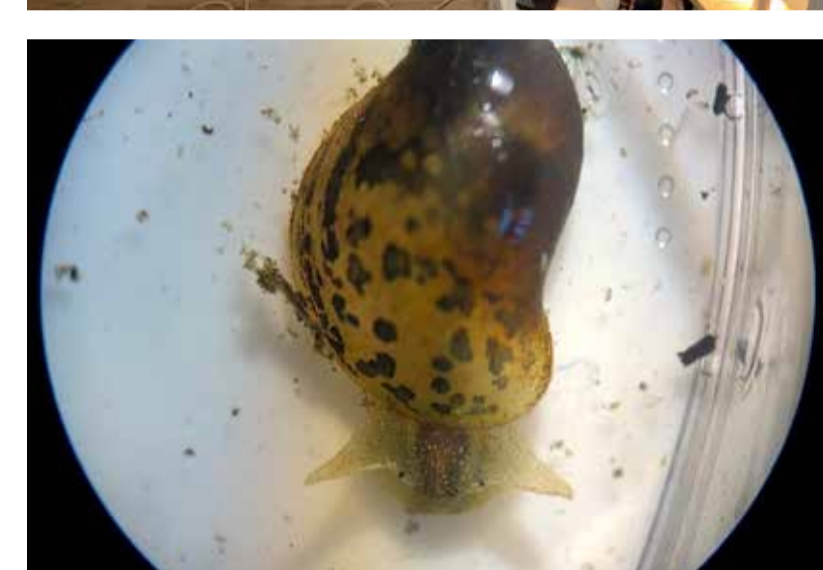
Er bestaat ook de mogelijkheid om een deel van de eierstok voor de chemo te verwijderen en later terug te plaatsen. 'Maar bij sommige soorten kanker, zoals leukemie, kan dat niet. Het risico is groot dat er met de eierstok ook weer kankercellen teruggeplaatst worden in het lichaam.'

Ook transmannen kiezen er vaak voor om de eierstokken te laten verwijderen tijdens hun transitie. Dat betekent voor hen ook dat ze daarna geen biologische kinderen meer kunnen krijgen. 'Het doel van mijn PhD was om te onderzoeken of het mogelijk is om het hele ovulatieproces buiten het lichaam te laten plaatsvinden: dus vanaf die primordiale follikels iedere stap in het lab te zetten tot er een vruchtbare eicel uitkwam.'

Dat lukte nog niet. Het probleem waarop Del Valle stuitte, was de beperkte controlegroep: alle onderzochte eierstokken kwamen van transmannen. 'Die hebben vaak al testosteronbehandeling gehad voordat de eierstokken verwijderd werden, wat negatieve invloed kan hebben op de ontwikkeling. In de eerste acht dagen van ons protocol zagen we dat het weefsel rondom de follikelzakjes fibrotisch werd: stijver. Eierstokken zijn bij vrouwen altijd het eerste orgaan waar fibrose wordt gevonden, maar dat is vaak pas zichtbaar na de menopauze. Het zou dus kunnen dat het in deze jongere eierstokken komt door het gebruik van testosteron.' Maar dit kon ze niet met zekerheid concluderen. 'We moeten eerst het weefsel waarmee we werken duidelijk in kaart brengen, voor we het grotere vraagstuk van de kunstmatige eierstok kunnen oplossen.'

Toch denkt Del Valle dat het wel degelijk mogelijk is het ovulatieproces in het lab na te bootsen. 'We kunnen pas sinds kort echt goed onderzoek doen naar eierstokken van vruchtbare mensen in de vruchtbare leeftijd. Dat is al bijzonder. Tot een paar jaar geleden werden eierstokken alleen verwijderd bij ziekte. Maar er is nu steeds meer weefsel beschikbaar, omdat steeds meer transmannen ervoor kiezen hun eierstokken te laten verwijderen en te doneren.'

'Er is al een *start-up* die succesvol een vruchtbare eicel heeft gecreëerd vanaf de antrale follikels. Het bevruchtingsproces duurt dan maar vier dagen, tegenover veertien dagen bij ivf. Er is op die manier zelfs al een gezonde baby geboren.'

Expeditie Singelpark levert maar liefst 1.443 soorten op

Niet alleen regenwouden en koraalriffen zijn geschikt om biodiversiteit te onderzoeken. Het Leidse Singelpark is een onverwachte hotspot voor het ontdekken van nieuwe soorten.

DOOR ANDREW VANDERLEEK

Aphaereta vondelparkensis.
Ptomaphagus thebeatles.

Nee, het zijn geen toverspreuken of bezweringen, maar de wetenschappelijke namen van nieuwe insectensoorten die in de afgelopen vijf jaar zijn ontdekt. Niet ergens diep in het regenwoud of op een exotisch koraalrif maar – de eerste naam verklaapt het al – in het Amsterdamse Vondelpark. De eerste soort is een kleine sluipwesp, de tweede een kever die is vernoemd naar de beroemdste band aller tijden.

Zonder Taxon Expeditions, een organisatie uit Leiden, zouden deze soorten niet ontdekt zijn. Hoewel hun expedities vaak naar verre bestemmingen leiden, zoals Griekenland, Montenegro en Borneo, organiseren ze ook expedities op eigen bodem. Het idee om de biodiversiteit van een Nederlands stadspark te onderzoeken, zorgde in 2019 voor opgetrokken wenkbrauwen. 'Je zou denken dat Nederland een van de meest bestudeerde landen is als het gaat om biodiversiteit', vertelt Maaïke de Voogd, maar ondanks alle kritiek ontdekten ze in het Vondelpark dus twee nieuwe soorten.

Nu richt de Taxon Expeditions zich opnieuw op stedelijke projecten – onder meer in het Leidse Singelpark. Hoewel deelnemers niet iedere keer nieuwe planten of dieren ontdekken, stuiten ze wel altijd op een verrassend grote verscheidenheid.

De Voogd werkt al twee jaar parttime bij Taxon Expeditions. Vorig jaar behaalde ze haar masterdiploma biologie in Leiden. Menno Schilthuizen, de mede-

prichter van Taxon Expeditions, was een van haar docenten. De rest van haar tijd werkt ze bij Naturalis aan modellen die voorspellen waar wilde bijen kunnen leven.

Het Singelpark is een grote lus van 6,5 kilometer rondom het centrum van Leiden. 'Het is aangelegd door kleinere parken met elkaar te verbinden', legt De Voogd uit. Ook begraaftplaatsen, de Hortus Botanicus en het terrein van het Wereldmuseum maken er deel van uit.

Door deze mix is er ook 'een verscheidenheid aan beheer'. In parken wordt de vegetatie bijvoorbeeld kort gemaaid, terwijl een kerkhof meer met rust wordt gelaten. En een verscheidenheid aan leefgebieden leidt tot een verscheidenheid aan soorten. 'We verwachten daarom ook verschillende soorten aan te treffen op verschillende plekken.'

Het biodiversiteitsproject in het Singelpark ging in 2023 van start en sindsdien zijn er acht expedities geweest, meestal in de lente en zomer, omdat dat de beste tijd is om zoveel mogelijk soorten te vinden. 'Bij sommige soorten zie je alleen in de winter de volwassen diertjes, maar mensen zijn dan minder geneigd om naar buiten te gaan. Daarom kiezen we toch voor maanden met beter weer.' Het project is een voorbeeld van burgerwetenschap, waarbij het grote publiek kan bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek. Deelnemers van allerlei plimage werden grondig getraind in het opsporen en identificeren van kleine diertjes. Ze werkten onder andere met netten, zeven en kleine insectenzui-

gers. De expedities werden begeleid door meerdere experts – specialisten op het gebied van spinnen, slakken, korstmossen en andere soorten. Burgers zijn natuurlijk geen experts in het identificeren van soorten, dus de onderzoekers controleren hun werk altijd grondig. 'We checken alles', legt De Voogd uit, 'want het is meestal de eerste keer dat mensen zoiets doen.' Bij bijzondere vondsten wordt het dna naar een bedrijf gestuurd voor sequentieanalyse.

Maar het project is niet alleen nuttig voor de wetenschappers. 'Het is ontzettend leuk voor de deelnemers, van kinderen tot oma's. Ze willen vaak de hele dag doorgaan. Het project is vooral bedoeld om hen te informeren en een duidelijker beeld te krijgen van de werkelijke biodiversiteit in parken. Mensen denken vaak aan een natuurgebied, maar de natuur is vaak veel dichterbij, ook in je achtertuin.' Biodiversiteit doet ertoe omdat alle soorten – ook mensen – op de een of andere manier met elkaar verbonden zijn. 'Je kunt niet alleen van dat ene vogeltje in je tuin houden zonder te bedenken dat alles afhankelijk is van dat netwerk.' Wie van vogels houdt, moet zichzelf ook afvragen wat ze eten: insecten, of planten die door insecten moeten worden bestoven. 'Als biologen weten we dat dit belangrijk is, maar ik denk dat het de "gewone mensen" zijn die het verschil kunnen maken.' Er valt nog een heleboel te ontdekken. 'Sommige van de meest voorkomende insectensoorten zijn nog niet waargenomen in Leiden.' Wat zijn volgens haar de

spannendste vondsten? 'Niet de grote soorten met felle kleuren.' Die zijn makkelijk te identificeren en dus al bekend. 'De kleine, bruine, moeilijk te onderscheiden soorten zijn juist het interessantst.' Sinds 2023 zijn er in totaal 1.443 soorten waargenomen in het Singelpark. Een van de zeldzame en bijzondere soorten is de *Acrotone oxypodoides*, een kever die normaal gesproken in Noord-Afrika voorkomt. De volledige lijst is te vinden op Waarneming.nl. 'We hebben meer gevonden dan verwacht', zegt De Voogd. 'Maar als je echt goed rondkijkt, kun je in elk park meer vinden dan je zou denken.'

Levert een tweede Singelpark nog meer soorten op?

Helaas zijn er geen Singelpark-expedities meer waar het publiek aan mee kan doen. Wel is er nog één laatste expeditie tijdens de Expeditie Stadsnatuur Leiden van 25 april tot en met 31 mei, en daarna is het tijd voor analyse: welke soorten zijn in welk park gevonden, en waarom? De resultaten worden verwerkt in een rapport. Taxon Expeditions hoopt in de toekomst soortgelijke projecten uit te voeren. De gemeente Leiden is van plan om verder buiten de stad een grotere ring van aan el-

kaar verbonden parken te creëren. Maaïke de Voogd hoopt dat ze de resultaten van het Singelparkproject kan gebruiken om te bepalen wat de beste manier is om dit park aan te leggen. En als je er zelf ook graag op uit wilt om soorten te zoeken, is het nooit te laat om mee te doen, zegt ze. 'De website blijft beschikbaar.' Je kunt gewoon de site waarneming.nl of de ObsMapp-app gebruiken om vondsten te uploaden.

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4,500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 11 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, brugklas mavo-havo. *Nederlands, 4 havo. *Nederlands, spelling, 2 vwo. *Mbo-student, niveau 4, rekenen. *Mbo student, niveau 4 Engels. *Economie, Engels, 2 vmbo basis/kader. *Biologie, wiskunde, Engels, internatioanle schakelklas. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Inloopconcert door Carel Cames van Batenburg (**orgel**), **maandag 14 april 13.00** uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw, toegang gratis**.

Free Workshops Cajon And Djembe, Saturday 12th April 15.00-19.00 Muziekhuis, Middelstepracht 123, Leiden.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcielle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Marieke Noltten (stagiair)
Andrew Vanderleek (stagiair)
Emma van Kalmthout (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Lisa Boshuizen | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Pol Koopman | Henrik Laban | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukkerwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:

Bureau van Vliet B.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023 - 571 47 45
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emarā | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

Crisis perspectief

Cabaretier Pieter Jouke combineert in zijn show *Sluikstort*, donderdag in theater Ins Blau, de alles overstijgende klimaatcrisis met persoonlijk leed. ‘Het verschil tussen mij en een dakloze is niet meer dan twee gebeurtenissen.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO THIERRY SCHUT

‘Ik ben heel serieus, maar dat zeg ik met een lach’, aldus cabaretier en televisiepresentator Pieter Jouke (51). ‘Ik maak me druk, maar wil in mijn voorstellingen altijd perspectief bieden, iets overbrengen waar we met zijn allen in kunnen geloven. Dat heb ik nodig om door te kunnen leven.’ Pieter Jouke werd geboren in Kampen, waarna het gezin ‘als de wieweerga verhuisde naar Friesland’. Via Vlaardingen (‘daar kan ik niks negatiefs over zeggen want daar moet ik nog spelen’) belandde hij in Delft, ofwel ‘Leiden-Zuid’. Zijn vader was dominee, zijn moeder lerares Nederlands. ‘Thuis werd echt over dingen gesproken. We waren heel open met elkaar. Ik leerde al jong verbaal te zijn en mijn mannetje te staan.’ Dat komt hem goed van pas in de cabaretwereld, waarin hij belandde enkele jaren na een studie arbeids- en organisatiepsychologie. Hij schreef mee aan televisieprogramma’s als *Zondag met Lubach*, richtte samen met Arjen Lubach en Edo Schoonbeek komediecollectief Buro Renkema op en maakte shows met woordgrapkunstenaar Ronald Snijders. Zijn zevende solovoorstelling *Sluikstort* is donderdag 10 april te zien in theater Ins Blau.

Waar gaat de voorstelling over?

‘Over het ongemak dat ik voel over de klimaatcrisis: er is een tegenstelling tussen wat we zeggen en wat we doen. Hoe komt het dat we weten dat we er verantwoordelijkheid voor moeten nemen, maar met onszelf gaan onderhandelen om het toch niet (perfect) te doen?’

Wat denk je?

‘De ontwikkeling van de maatschappij gaat sneller dan onze hersenen kunnen bijbenen. Waar ons brein lang geleden goed gedijde in tijden van schaarste, leven we nu in tijden waarin er van alles beschikbaar is. Het is makkelijk om niet te vliegen als er geen vliegtuigen zijn en het is ook niet moeilijk om slank te blijven als je weinig te eten hebt. ‘Maar als je naar Parijs kan met het vliegtuig of de trein, en de eerste optie kost twee tientjes en de tweede vierhonderd euro, waarom zou je dan 380 euro extra voor de trein betalen? Het levert niet concreet iets op voor het klimaat, dus kiezen mensen makkelijker voor de goedkopere optie. Dat is begrijpelijk gedrag. ‘Maar de show is zeker geen pleidooi om dan maar geen ver-

antwoordelijkheid te nemen. Het gaat erover hoe je jezelf staande moet houden met het gevoel dat je sowieso tekort zult schieten bij het nemen van je verantwoordelijkheid tegen de opwarming van de aarde. ‘Het klinkt nu allemaal wel heel serieus hè? De voorstelling is natuurlijk vooral ook heel grappig!’

Is het niet een luxepositie om überhaupt een keus te hebben of je er wel of niet om geeft?

‘Zeker. Sterker nog: misschien moet je, als je dat financieel kan, juist de dubbele verantwoordelijkheid nemen om te compenseren voor de mensen die het zich niet kunnen permitteren. Het is een voorrecht dat je belasting mag betalen, dat sommigen elektrisch kunnen rijden en kunnen investeren in zonnepanelen om de wereld beter te maken. Je druk maken om het klimaat is ook een luxepositie. ‘Toen mijn vrouw borstkanker kreeg, moest ik twee keer per dag naar het ziekenhuis met de auto. Het kon me toen niets meer schelen wat dat voor het milieu betekende, ik hoop- te alleen maar dat ze niet dood zou gaan. Zodra je eigen wereld instort, ben je niet meer bezig met iets ogenschijnlijk triviaals als het klimaat. Gelukkig gaat het nu goed met haar.’

Heeft die gebeurtenis invloed op je werk en je blik op de wereld?

‘Ik denk dat ik milder ben geworden en beter snap dat je niet altijd weet wat er bij mensen thuis speelt. Als iemand mij afsnijdt in het verkeer, denk ik nu sneller: misschien heeft die persoon wel heel veel aan zijn hoofd. ‘Ik realiseer me ook dat ik ontzettend veel geluk heb met wie er om me heen allemaal gezond zijn, niet suïcidaal of aangereden. Er gebeurt zo veel narigheid. We hebben op veel dingen geen invloed. Als iemand het slecht heeft, komt dat niet omdat-ie lui is of een slecht mens. Sommigen hebben meer geluk dan anderen. Daar heb ik meer inzicht in gekregen. Het verschil tussen mij en een dakloze is niet meer dan twee gebeurtenissen.’

Inmiddels lijken wereldleiders klimaatbeleid ook als iets triviaals te beschouwen. Hoe houd je toch hoop?

‘Ik wil geloven dat er betere tijden komen en daar onderdeel van uitmaken. Dat betekent dat ik me niet wil laten afleiden door mensen die psychopathisch zijn en geen enkel sociaal gevoel hebben, zoals Trump en Poetin. Ik wil zelf op zoek gaan naar een narratief waarin samenwerken en solidariteit weer aantrekkelijk wordt. ‘Ik klink wel als een milieuactivist, hè?’

Was de politiek niet iets voor je geweest?

‘Daar heb ik serieus over nagedacht, maar zo stoer ben ik niet. Ik denk dat ik niet goed tegen de spanning kan van mensen die allemaal dingen van je vinden en lelijk over je praten. Als cabaretier krijg je natuurlijk ook weleens kritiek, ik vind het bijvoorbeeld spannend als er een recensie over mijn voorstelling verschijnt. Maar kritiek daarop kan ik aan. De voorstelling is niet mijn identiteit. ‘Bovendien is mijn denken heel associatief, op een manier die niet veel mensen in de comedywereld hebben. Daar ben ik heel blij mee. Mijn hoofd loopt echt over van alle gedachtes, is heel druk en kan alle kanten opgaan. Dat is in cabaret fijner dan in de politiek.’

Pieter Jouke, *Sluikstort*. Theater Ins Blau. Donderdag 10 april, 20.30 uur. €19, studenten €12,50

‘Zodra je eigen wereld instort, ben je niet meer bezig met iets ogenschijnlijk triviaals als het klimaat’

‘Soms is het chaos en zit het bloed op de kamerschermen’

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO MARC DE HAAN

Wat houdt je werk in?

‘Ik werk in de Leidse Schouwburg en de Stadsgehoorzaal. Tijdens voorstellingen hebben we verschillende functies: bij de garderobe of de bar staan, kaartjes scannen, mensen naar hun plaats wijzen. Tussendoor ruimen we op en zetten we drankjes klaar. Bij feesten sta je met zijn allen achter de bar. Dat is heel hard werken en tot laat in de nacht, maar heel gezellig.’

Waarom wilde je hier werken?

‘Mijn moeder werkte vroeger in een theater en vertelt daarover vaak leuke verhalen. Een dispuutsgeenootje van me werkte hier al, dus dat was een makkelijke ingang.’

‘Mijn collega’s zijn echt heel leuke mensen. Met uitroptekens! Heel veel collega’s zijn vriendinnen geworden. We zien elkaar veel buiten werk, en gaan elk jaar met z’n veertigen naar het horecavoetbaltoernooi. Een paar om te voetballen en de rest gaat de hele dag, ja, zuipen.’

Had je baan nog meer verrassingen?

‘Toen ik voor het eerst werd ingeroosterd voor een feest stond er als begintijd half zeven. Maar de eindtijd was zes uur ‘s ochtends. Ik had twee feesten achter elkaar, dus ik dacht: dat kan niet, dan werk ik bijna 24 uur in een weekend. Maar dat was dus wel zo. En als je eenmaal bezig bent, vliegen de uren voorbij. ‘Daarna drinken we altijd met z’n allen

nog wat en eten we pizza. Ik ben wel eens om kwart voor negen ‘s ochtends vertrokken.’

‘Bij de klassieke voorstellingen komen meestal oudere mensen, wat chiquer, formeler. Cabaretiers trekken weer heel ander publiek. We hadden een volkszanger die per se in de Schouwburg wilde, en niet in de Stadsgehoorzaal waar de stoelen uit de zaal kunnen, zodat je kunt dansen. Het zat vol enthousiaste – met alle respect – wat volksere mensen die allemaal flessen wijn en Bacardi-cola’s bleven bestellen terwijl we helemaal geen glazen meer hadden. Toen moesten we die tijdens het concert uit de Stadsgehoorzaal gaan halen. Iedereen hing over die stoelen en over het balkon. Het was echt cha-os. Zulke diensten blijven je bij.’

Zijn er ook vervelende bezoekers?

‘99 procent is leuk, maar er zit er een paar tussen van wie je denkt: waar ben jij opgevoed? Er zijn feesten geweest waar we zijn uitgescholden, of met vechtpartijen waarna de bloedspetters op de kamerschermen zitten.

‘Op een feest waar van die jongere, een beetje macho, gasten op afkomen was ik de koolzuurfles van de tap aan het verwisselen. Toen stond er opeens een jongen naast me die zei: “Ga maar even aan de kant. Ik doe het wel, want vrouwen kunnen niet tappen.” Toen dacht ik echt: WAT?! Dat was bizar. Niet echt je standaard theatergangers.

‘Er is veel beveiliging bij feesten en een zero-tolerancebeleid. Wie iets vervelends doet, wordt er meteen uitgezet. En over sommige feesten hebben wij zo geklaagd dat ze hier niet meer worden gehouden. Dat is fijn: daar wordt echt rekening mee gehouden.

‘Gelukkig zijn de meeste bezoekers hartstikke aardig. Laatst had een mevrouw, een vaste gast, een doosje Merci’tjes gegeven aan degene die bij de garderobe stond, en gezegd dat die het wel met al haar collega’s moest delen. Toen kwam ze achteraf aan ons allemaal vragen of we wel een chocolaatje hadden gehad. Echt superlief.’

COLUMN | ZAHRA MENGUELLATI

Deze zomer wil ik alles anders doen. Alleen hoe?

Het is alweer april: tijd om te gaan beslissen hoe ik mijn zomer moet gaan besteden. Uiteraard moet er geld binnenkomen. Voor mijn uitwisseling en reisplannen heb ik dat hard nodig. Nu kan ik aan horecabaantje numero vijf beginnen, of... twee vliegen in één klap slaan? Is dat nog mogelijk? Zo denk ik terug aan vorige zomer, toen ik zwetend Libanese ‘pizza’s’ (laat mijn oude baas die benaming niet lezen) stond te bakken voor toeristen die net terugkwamen van Scheveningen, waarna ik zelf snel op mijn fiets naar het strand croste om nog het laatste bodempje zon en een biertje mee te pakken. Het was voor mij een voldane zomer. Ik heb goed gecashd en mijn tijd nuttig

‘De afweging tussen ambitie en passiviteit houdt me veel bezig’

bested. Naast deeg rollen heb ik veel geleerd bij het restaurant. Door mijn collega’s heb ik nu kennis van Griekse scheldwoorden, een voorliefde voor Levantijs eten en een lunchplek met vriendelijke gezichten in de stad.

Helaas zullen degenen die later mijn cv lezen dat niet zo zien. Zij zien een leuk, ‘makkelijk’ zomercabaantje. Geen beroepsstage, geen echte werkervaring. Ja, klantvriendelijkheid en efficiënt werken. Dat heb ik bij mijn vorige vijf werkplekken ook al geleerd.

Dus deze zomer wil ik het anders doen. Alleen hoe? Scrollend door Indeed verdoe ik de tijd die ik eigenlijk moet besteden aan mijn paper. Maar ja, wat is nou belangrijker: mijn betoog voor wetenschapsfilosofie of (de kans op) een zomer aan ervaring met ms Outlook? Er zijn zeker opties, maar ze hebben allemaal hun mankementen. Een functie helemaal in Groningen of Eindhoven, AI-consulent voor een dubieus marketingkantoor. Of stage lopen bij een topbedrijf, maar dan wel minimaal vier maanden fulltime (dus eigenlijk ook gewoon in de herfst). Hoe kom je aan relevante werkervaring? Twee opties: gewoon een maand lang *fuck you* zeggen tegen je aanwezigheidscijfers in september, of adequate connecties hebben die je een stage, of natuurlijk nog liever een betaalde baan, op maat

kunnen leveren.

De afweging tussen ambitie en passiviteit is iets wat me veel bezighoudt. Wil ik mijn zomer liever zonnend op het strand doorbrengen? Bardiensten draaien en met collega’s en studiegenoten een kroegkameraadschap opbouwen? Of kan ik die tijd beter achter een bureau besteden, verlangend naar een cocktail met dezelfde kleur als het zonlicht dat ik dan mis?

Ik ben nog jong, dus ik heb nog zat tijd om stages te lopen en werkervaring op te doen. Tenminste, dat is wat iedereen me vertelt. Als je eenmaal klaar bent met studeren heb je alleen geen Ome Duo die je de hand boven het hoofd houdt. Dan ben je aangevozen op Tante Salaris.

Dan is er ook nog de eeuwige toestand van jezelf vergelijken met succesvollere leeftijdsgenoten. Als zij het nú kunnen, waarom ik dan niet? Misschien moet ik toch nog maar een keer proberen de fragiele lijntjes die ik heb aan te halen. Misschien is een zomer fulltime werken dan helemaal niet zo’n groot offer. Misschien lijken sociale media en mail bijhouden zelfs wel een beetje op een restaurant vol tafels overzien.

Zahra Menguellati is student International Studies